

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

T. VII

GMINA SŁAWNO

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM VII

GMINA SŁAWNO

Redakcja:

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SŁAWNO 2008

ABSTRACT. Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds), *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*, t. VII: *Gmina Sławno* [History and Culture of the Sławno region, vol. VII: Sławno Community]. Fundacja „Dziedzictwo”, Sławno 2008. pp. 371, figs 102, colour tabl. 44. ISBN 978-83-7591-046-9. Polish text with German summaries.

These are studies of aspects of history and culture of the Sławno region [Pomerania, Poland]. These papers refer to nature and history of the region which is virtually unknown for most of Polish current citizens. It is hard to build a society without roots and without history, without knowledge about their homeland. People who have lived here for over 50 years do not understand the cultural landscape which has been created and constructed for centuries. The aim of the collection of paper is to bring the nature and history nearer. The knowledge about the past of the region will allow to understand the landscape and protect it as well as create a new social approach to the future.

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2008
© Copyright by Authors

Na okładce: Dwór w Kwasowie, chromolitografia z albumu Alexandra Dunckera, *Die Ländlichen Wohnsitze, Schlösser um Residenzen der Ritterschaftlichen Grundbesitzer in der preussischen Monarchie nebst den Königlichen Familien-, Haus-Fideicommiss- und schatull -Gütern in Naturgetreuen, Künstlerisch Ausgeführten, farbigen Darstellungen nebst begleitendem Text*, Berlin T. III, 1860/1861.

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brygida Jerzewska*

Redaktor: *Katarzyna Muzia-Ceglarz*
Skład i łamanie: *Eugeniusz Strykowski*

Konferencję oraz publikację sfinansowano ze środków Urzędu Gminy w Sławnie przy wsparciu Starostwa Sławieńskiego

Wydawca/Herausgeber: Fundacja „Dziedzictwo”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 2
Wydawnictwo „Region”, 81-574 Gdynia, ul. Goska 8
www.region.jerk.pl

ISBN: 978-83-7591-046-9

Druk/Druck: Totem – Inowrocław

Spis treści

JAN SROKA (Sławno), WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań), <i>Paradoksy bogactwa (nie?)szczęśliwej gminy: wady zaletami czy zalety wadami?</i>	7
WOJCIECH STEFANOWSKI (Sławno), <i>Kilka słów o gminie Sławno</i>	17
WACŁAW FLOREK, JERZY JONCZAK, CELESTYNA PRINC (Słupsk), <i>Denudacja odpływowa w dolinie Wieprzy</i>	25
EWA GÓRSKA, JACEK ANTCZAK (Słupsk), <i>Awifauna lęgowa gminy Sławno, jej zagrożenia i ochrona</i>	37
MICHAŁ ŻMUDA (Kórnik), <i>Wstępna inwentaryzacja fauny okolic Sławna</i>	71
ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), <i>Parki gminy Sławno</i>	87
IGNACY SKRZYPEK (Koszalin), <i>Najdawniejsze dzieje gminy Sławno</i>	109
KRZYSZTOF CHOCHUŁ (Słupsk), <i>Powiat sławieński w zasobach Archiwum Państwowego, Oddział w Słupsku</i>	185
ANDRZEJ CHLUDZIŃSKI (Pruszcz Gdański), <i>Nazwy miejscowe gminy Sławno</i>	197
MARIA WITEK, WALDEMAR WITEK (Szczecin), <i>Budownictwo administracji leśnej w gminie Sławno</i>	233
WOLFRAM SUHR (Hohenfelde, Niemcy), <i>Diedrich Suhr – Architekt und Seine Bauten in Schlawe in Pommern, 1921–1929</i>	271
KONSTANTY KONTOWSKI (Darłowo), <i>Cmentarze gminy Sławno</i>	297
MARGARETA SADOWSKA (Sławno), <i>Wspomnienie o Edwardzie Puplu (1911–1991)</i>	319
LIDIA WRÓBLEWSKA (Poznań), <i>„Sobota na grodzisku”... kłopotliwy podarunek?</i>	327
ELŻBIETA FLOREK (Słupsk), <i>Wzrost potencjału turystycznego gminy Sławno w aspekcie wykorzystania cennych obszarów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych</i>	341
Indeks osób	357
Indeks nazw geograficznych	363
Lista adresowa Autorów	369

Wspomnienie o Edwardzie Puplu (1911-1991)

MARGARETA SADOWSKA (Sławno)

Wprowadzenie

W niniejszym szkicu chcę przedstawić postać zapomnianego rzeźbiarza amatora, który mieszkał i pracował w Sławnie – Edwarda Pupla. Kolekcję ptaków (ryc. 1), zwierząt (Tabl. I: A, B), postaci ludzkich, herbów miast (ryc. 2) stworzył Edward Pupel zaledwie w ciągu kilkunastu ostatnich lat swojego życia.

Ryc. 1. Edward Pupel – rzeźba przedstawiająca ptaki. Fot. M. Sadowska

Ryc. 2. Fragment wystawy rzeźb Edwarda Pupla przedstawiający herby miast (Archiwum Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku)

Czy nazwać Jego twórczość sztuką naiwną, prymitywną, ludową czy użytkową sztuką jarmarczną? Nie ma to żadnego znaczenia. Tymi określeniami sklasyfikowana zostałaby twórczość Edwarda Pupla przez historyków sztuki i krytyków. Dla nas ważna jest pamięć o człowieku, który odnalazł w sobie pasję twórczą, pracując i mieszkając w Sławnie. Zainteresowania artystyczne były dla Edwarda Pupla rodzajem lekarstwa i zajęciem wolnego czasu. Był On twórcą niezależnym, niepotrzebującym niczego poza własnym aktem twórczym. Dzięki temu w swych dziełach był najbardziej szczery. Pokonywał te same trudności pracy artystycznej (zmagania z kształtem i bryłą drewna), jakie pokonuje każdy artysta profesjonalny. Poprzez swoje prace przedstawiał świat, jaki widział, tworząc jednocześnie osobistą historię (Hasiiec, Nitkowska 1983).

1. Fragmenty z życiorysu

Edward Pupel urodził się 18 lipca 1911 roku w Linkieliskach niedaleko Wilna na Litwie. Nie wiemy, czym trudnił się Jego ojciec – Edward Pupel. Matka – Julia z domu Linkiel, zajmowała się domem

i dziewięciorgiem dzieci. Edward Pupa w Linkieliszkach wraz z matką i rodzeństwem mieszkał do 1945 roku. Od zakończenia wojny rodzina kilkakrotnie zmieniała adres zamieszkania. W końcu tułaczka przywiodła Edwarda Pupla do Gdyni na ulicę Wielkopolską.

Do Sławna przybył 30 sierpnia 1950 roku i zamieszkał w kamienicy przy placu Kardynała Wyszyńskiego 5/2. Do końca swojego życia mieszkał tam z żoną Łucją. Małżeństwo Edwarda i Łucji było bezdzietne. Po śmierci męża żona nie zadbała o zachowanie Jego dorobku twórczego, dlatego niewiele prac Edwarda Pupla pozostało do dziś. Jego zbiorami nie zajęła się również siostra – Regina, która mieszkała w Sławnie do 1998 roku i później wyjechała z kraju. Część prac uległa rozproszeniu i znajduje się w kolekcjach prywatnych. Dlatego pozostałe nieliczne prace tego artysty powinny zostać zabezpieczone i udostępnione następnym pokoleniom. Inaczej pamięć o tym lokalnym twórcy zaniknie.

Ryc. 3. Edward Pupa i jego rzeźby (Archiwum Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku)

Edward Pupel swoje życie zawodowe związał ze Sławnem (ryc. 3). Pracował w Powiatowym Związku Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” jako magazynier podhurtowni. Gdyby ktoś wówczas powiedział Mu, że zostanie rzeźbiarzem, nie uwierzyłby, bo – jak sam mówił – „życie było zbyt trudne na takie zajęcie”. Dopiero kiedy przeszedł na emeryturę w 1976 roku, rozpoczęła się Jego rzeźbiarska przygoda. Ale wcześniej była jeszcze obserwacja przyrody i okolic Sławna. Podczas rowerowych wycieczek fotografował zmieniający się krajobraz. Jego pierwsze czarno-białe zdjęcia wykonane aparatem fotograficznym „Smiena” były bardzo niewyraźne. Mimo to stworzył kolekcję zdjęć przedstawiającą zmieniające się w latach 70. XX wieku miasto i okolice. Jego umiejętności fotografowania nie były rozwinięte i być może to zniechęciło pana Edwarda do dalszego zajmowania się tym rodzajem hobby. Po latach miałam przyjemność oglądania zdjęć (mimo słabej jakości) wykonanych przez Edwarda Pupla, na których zarejestrowane zostały nowe zakłady produkcyjne powstające na obrzeżach Sławna, a w centrum miasta bloki mieszkalne. Niestety, zdjęcia te nie zachowały się do dziś.

2. Rzeźby

Później Edward Pupel odkrył w sobie pasję rzeźbienia. Pierwszą rzeźbą był orzeł piastowski. Potem pojawiły się: Warszawska Syrena, perkoz w gnieździe i świeczniki.

Pisząc ten tekst miałam w pamięci spotkania z panem Edwardem w Jego mieszkaniu i w Sławińskim Domu Kultury. Dał się poznać jako człowiek bardzo skromny, małomówny i skryty. Chował się w twórczym azylu. W swojej pracowni w domu rzeźbiąc zapominał o całym świecie, pracując od rana do zmroku. Rzeźbił w swoim pokoju i z nikim nie miał ochoty spotykać się. Powstawały nowe prace: figurki baletnic, syren, herby miast (płaskorzeźby w korze). Wszystkie rzeźby figuralne pana Edwarda jakby zastygły w ruchu (Tabl. II: A, B). Dekoracyjne elementy wykonywał z wielką precyzją. Faktura prac była gładka, wręcz wypolerowana (ryc. 4). Rzeźby były bejcowane i lakierowane. W swej późno rozbudzonej świadomości artystycznej, przez lata, twórca doskonalił swój warsztat twórczy. Motywy Jego prac zaczęły zmieniać się.

Z czasem pojawiły się rzeźby symboliczne. Znana była kolekcja grzybów z ludzkimi twarzami (ryc. 5). Jak sam mówił, do wykonania tych prac inspirowały go postaci z *Pana Tadeusza*. Będąc wielkim miłośnikiem przyrody, stworzył rzeźbę figuralną *Oskarżyciele* – Syrena i Neptun pokazując nieżywą mewę, oskarżając ludzi, którzy zatruli morze.

TABLICA I

A. Edward Pupel. Rzeźby zwierząt. Fot. J. Sroka, 2008

B. Edward Pupel. Rzeźby zwierząt. Fot. J. Sroka, 2008

TABLICA II

A. Edward Pupel. Rzeźby figuralne. Fot. J. Sroka, 2008

B. Edward Pupel. Rzeźba figuralna. Fot. J. Sroka, 2008

Ryc. 4. Edward Pupa – rzeźby figuralne. Fot. M. Sadowska

Ryc. 5. Edward Pupa – grzyb z ludzkimi twarzami. Fot. M. Sadowska

Ryc. 6. Edward Pupel – głowa św. Jadwigi Królowej Polski (niedokończona rzeźba).
Fot. M. Sadowska

Pod koniec swojego życia Edward Pupel rozpoczął pracę nad postaciami historycznymi. Pierwszą figurą miała być św. Jadwiga Królowa Polski (ryc. 6). Niestety, zdążył jedynie wyrzeźbić głowę i koronę.

W 1980 roku Edward Pupel otrzymał nagrodę w Konkursie Twórczości Ludowej i Pamiątkarskiej, organizowanym przez Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, a w 1982 roku nagrodę Dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Słupsku. Oprócz tych nagród Edward Pupel otrzymał wiele wyróżnień.

Być może ten lokalny twórca pozostałby anonimowy, gdyby nie zainteresowanie Jego pracami ówczesnych dyrektorów Sławieńskiego Domu Kultury i Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku.

Edward Pupel zmarł 1 lutego 1991 roku i został pochowany na cmentarzu komunalnym w Sławnie.

Bibliografia

HASIEC M., NITKOWSKA J. 1983. Być aktywnym [rzeźbiarz amator ze Sławna], *Gryf* 3: 7.

Erinnerung an Edward Pupel

Zusammenfassung

Mit dieser Skizze möchte ich die Gestalt des vergessenen Edward Pupel in Erinnerung bringen. Dieser Bildhauer Amateur wohnte und arbeitete in Sławno. Die Sammlung seiner Vögel, Tiere, menschlicher Gestalten und Stadtwappen entstand erst in den letzten Jahren seines Lebens. Seine künstlerische Neigung war für ihn eine Art Medizin und Freizeitbeschäftigung.

E. Pupel wurde am 18. Juli 1911 in Lingieliszki, unweit von Wilno in Litauen, geboren. Nach dem Kriege wechselten seine Eltern einige Male den Wohnort, bis sie am 30. August 1950 in Sławno sesshaft wurden. Ihre Wohnung befand sich am Kardynał Wyszyński Platz 5/2. E. Pupel hat im Kreisbauernverband „Samopomoc Chłopska“ als Lagerleiter gearbeitet. Erst als er 1976 in Rente ging, begann sein Abenteuer mit der Bildhauerei.

Seine erste Arbeit war ein Piasten Adler. Danach kamen: die Warschauer Nixe, ein Haubentaucher im Nest, Kerzenleuchter, Balletttänzerinnen, Wasserjungfrauen und Stadtwappen als Flachreliefs in Baumrinde. Er schuf auch symbolische Plastiken und historische Gestalten. Die erste Figur sollte die hl. Hedwig darstellen. Leider konnte er sie, außer Kopf und Krone, nicht mehr beenden. 1980 gewann E. Pupel den ersten Preis im Wettbewerb der Volkskunst und Andenkenherstellung, den das Mittelpommersehe Museum in Słupsk organisiert hatte. 1982 erhielt er den Preis des Direktors des Bezirksamtes für Kunst und Kultur in Słupsk und viele andere Auszeichnungen.

Wahrscheinlich würde dieser Künstler anonym geblieben sein, wenn die damaligen Direktoren des Kulturzentrums in Sławno und des Mittelpommersehen Museums in Słupsk sich für seine Arbeiten nicht interessiert hätten.

E. Pupel verstarb am 1. Februar 1991, beigesetzt wurde er auf dem städtischen Friedhof in Sławno.

